

KS. PAWEŁ PAŁKA

III MIĘDZYNARODOWY KONGRES PRAWA KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH

W dniach 23-28 IX 1975 r. odbył się w Rawennie III Międzynarodowy Kongres Prawa Kościołów Wschodnich, zorganizowany przez Gesellschaft für das Recht der Ostkirchen. Tematyka obrad dotyczyła pozycji prawnej osób świeckich Kościołów wschodnich, tak katolickich, jak i rozłączonych, chętnie nazywających się ortodoksyjnymi. W Kongresie wzięło udział ponad 100 osób z różnych krajów świata. Z Polski byli ks. prof. dr Marian Żurowski z ATK i wyżej podpisany z KUL-u.

Uroczyste otwarcie Kongresu nastąpiło 23 IX w bazylice San Apollinare Nuovo w obecności 3 kardynałów (P. Philippe — prefekt Kongregacji do Spraw Kościołów Wschodnich, J. Willebrands — przewodniczący Sekretariatu dla Spraw Jedności Chrześcijan, Slipyj — arcybiskup większy dla Ukraińców), miejscowego arcybiskupa Salvatore Baldassari, przedstawicieli miejscowych władz cywilnych oraz uczestników Kongresu reprezentujących Kościoły: ormiański, koptyjski, greko-bizantyjski, chaldejski i syryjski. W Kongresie brali udział również duchowni obrządku łacińskiego.

Po przywitaniu zebranych przez prof. dra Willibalda Plöchla, przewodniczącego wyżej wspomnianego Stowarzyszenia, oficjalnego otwarcia obrad kongresowych dokonał abp Baldassari, składając uczestnikom Kongresu życzenia owocnych obrad. Podobne życzenia złożył również syndyk miasta Rawenny. Bezpośrednio po otwarciu Kongresu abp Baldassari wygłosił w bazylice referat na temat *Sobór Watykański II i laikat*. W obszernym wywodzie przedstawił stanowisko świeckich w Kościele w różnych okresach jego istnienia, a następnie omówił rolę laikatu w świetle nauki Soboru Watykańskiego II w oparciu o konstytucję *Lumen gentium* i dekret *Apostolicam actuositatem*. Podkreślił przy tym aktualność problematyki kongresowej o laikacie, który i w obecnym czasie winien odegrać ważną rolę w odnowie całego Kościoła.

Drugi referat pt. *Rawenna a Wschód* wygłosił ks. Mario Mazzotti, archiwariusz arcybiskupstwa, przedstawiając bogatą historię Rawenny, jej duże znaczenie jako ośrodka handlu ze Wschodem, zwłaszcza od czasu cesarza Augusta, założyciela portu in Classe. O dużym znaczeniu tego miasta świadczy fakt, iż w latach 403-476 było ono nawet stolicą Cesarstwa Zachodniorzymskiego. Prelegent zwrócił wreszcie uwagę na duży wpływ kultury bizantyjskiej na ten region, której ślady jeszcze dzisiaj można obserwować we wspaniałych bazylikach, cennych mozaikach i w dobrze dotąd zachowanych sarkofagach.

W dniach następnych obrady Kongresu odbywały się w gmachu Camera di Commercio, gdzie wygłoszonych zostało 9 referatów tematycznie związanych z ogólnie zakreśloną problematyką kongresową. Pierwszym z nich był referat ks. prof. dra M. Żurowskiego omawiający uprawnienia świeckich we wspólnocie kościelnej w świetle kanonów wschodnich. Po ustaleniu pojęcia wspólnoty i warunków decydujących o przynależności do niej (chrzest, wiara w Chrystusa i przyjęcie całości Jego nauki) omówione zostały zarówno indywidualne, jak i zespołowe uprawnienia członków wspólnoty kościelnej. W związku z tym naświetlony został problem konwertytów z pogaństwa, pojednania odpadłych od wiary, po odbyciu pokuty, nawracających się grzeszników, prawo członków do korzystania ze środków zbawienia, prawo do pomocy w rzeczach doczesnych i do ochrony wspólnoty łącznie z wykluczeniem niegodnych jej członków. Referat ten oparty na bogatym materiale źródłowym był dobrym wprowadzeniem do wywodów następnych prelegentów.

Problematyce katolickich Kościołów wschodnich poświęcił również swój referat prałat Kurian Vachipurackal z Indii. Przedstawił on udział wiernych świeckich w życiu katolickiego Kościoła syro-

-malabarskiego w Kareli na przestrzeni 19 wieków jego istnienia. Prelegent stwierdził, iż Kościół ten w ciągu wieków przechodził różne koleje losu, stąd też różny był tu udział laikatu w administracji kościelnej, zwłaszcza w okresie kierowania tym Kościołem przez hierarchię obrządku łacińskiego. Obecnie jest tu hierarchia własnego obrządku, co sprzyja większej aktywności świeckich w administracji kościelnej, zwłaszcza w zarządzie majątkiem, i to zarówno na płaszczyźnie parafialnej, jak i diecezjalnej, z tym jednak, iż nie we wszystkich diecezjach jest jednolita praktyka.

O. prof. J. Resač, członek Komisji do Spraw Rewizji Prawa Kanonicznego Kościołów Wschodnich, scharakteryzował obowiązujące przepisy prawa „De laicis”, tak łacińskiego (kan. 682-725), jak i wschodniego (kan. 527-558 z motu proprio *Cleri sanctitati*), przedstawiając pewne propozycje rewizji tych przepisów. Wskazując na niektóre niewłaściwości i luki w redakcji dotychczasowych przepisów proponuje, aby na wzór konstytucji *Lumen gentium* w nowym prawie przed omówieniem praw i obowiązków laików podać najpierw prawa i obowiązki wszystkich wiernych, do których należą nie tylko laicy, ale także duchowni i osoby zakonne. Prawa te winny być określane w oparciu o wspomnianą konstytucję i dekret *Apostolicam actuositatem*. Prelegent poruszył też tu sprawę wolności zrzeszania się wiernych proponując podział stowarzyszeń na laickie i kościelne. Pierwsze z nich mogłyby powstawać z inicjatywy wiernych i być tylko pod ogólnym nadzorem duszpasterzy, drugie musiałyby być formalnie zatwierdzone lub erygowane przez władze kościelne. Wysuniętą też została propozycja, aby uwzględnić tu trzeci rodzaj stowarzyszeń, które mają na celu apostołat, zwany Akcją Katolicką. Byłoby to uzupełnieniem luki, jaka istnieje w dotychczasowych przepisach.

Bp Moussa Daoud z Bejrutu omówił stanowisko prawne laikatu w dzisiejszych Kościołach wschodnich o tradycji syryjskiej. Stwierdził on przede wszystkim, iż stanowisko to jest inne niż w Kościele obrządku łacińskiego i w protestantyzmie. W administracji kościelnej bowiem nie partycypują tu wyłącznie duchowni, jak to było dotąd u łacinników, ani też nie usunięto całkowicie kapłaństwa hierarchicznego, jak to jest w protestantyzmie. W Kościołach ortodoksyjnych o tradycji syryjskiej jest jednak większy udział laików przy wyborze duszpasterzy parafialnych, biskupów i patriarchów oraz w zarządzie majątkiem kościelnym niż w Kościele katolickim tego obrządku. Stan ten prelegent tłumaczy wpływem dyscypliny łacińskiej na ten Kościół.

Prof. M. Breydy z Libanu wypowiedź swoją poświęcił pewnej grupie chrześcijan, których w starożytnej tradycji syryjskiej określano mianem B'nay K'yama. Osoby te bez porzucania środowiska rodzinnego i przyjmowania jakiegokolwiek reguły zakonnej wyróżniały się wielką gorliwością w pełnieniu nakazów Ewangelii, żyły w ubóstwie, celibacie i praktykowały surową pokutę. Zajmowały one jakby pośrednie miejsce między laikatem a stanem zakonnym.

Następne wypowiedzi prelegentów dotyczyły już wyłącznie Kościołów rozłączonych. Wykazywały one znacznie większy udział laikatu w administracji tych Kościołów, i to na różnych płaszczyznach życia kościelnego.

Metropolita John Rinne z Helsinek w swym wykładzie przedstawił prawną pozycję osób świeckich w ortodoksyjnych Kościołach na Bałkanach, a mianowicie w patriarchatach: serbskim, rumuńskim i bułgarskim. W oparciu o konstytucje tych Kościołów wskazał, w jakich organach biorą udział tu laicy, w jakiej liczbie, w jakim stopniu mają wpływ na obsadzanie różnych stanowisk kościelnych oraz jaki jest ich udział w zarządzie majątkiem kościelnym.

W patriarchacie serbskim na płaszczyźnie parafialnej udział świeckich przewidziany jest zarówno w zgromadzeniu parafialnym, jak i radzie parafialnej administracyjnej. Do tej ostatniej, w zależności od wielkości parafii, wchodzi od 6 do 10 osób świeckich. Jej członkowie wraz z kapłanem miejscowym mają troszczyć się zarówno o sprawy moralne i materialne parafii, jak i dobór osób spełniających posługi parafialne. W tym patriarchacie świeccy wchodzi również do zgromadzenia diecezjalnego i diecezjalnej rady administracyjnej. W tej ostatniej na ogólną liczbę 11 członków laikami ma być 6. W tym Kościele laicy mają udział również w wyborze biskupów i patriarchy. Tego ostatniego dokonuje zebranie wyborcze spośród 3 kandydatów wskazanych przez Święty Synod Biskupów.

W patriarchacie rumuńskim udział świeckich w administracji kościelnej jest również znaczny. Na płaszczyźnie parafialnej biorą oni udział w zgromadzeniu parafialnym, radzie parafialnej i komitecie parafialnym. Pierwszy z tych organów dokonuje wyboru członków rady parafialnej i komitetu parafialnego oraz ma nadzór nad tymi organami. Rada parafialna licząca od 7 do 12 członków ma się troszczyć o spra-

wy parafialne. Do niej należy też wybór członków do zgromadzenia diecezjalnego. Zadaniem komitetu parafialnego jest głównie troska o należyty wygląd świątyni parafialnej, jej otoczenia i cmentarza grzebalnego. W tym patriarchacie laicy odgrywają ważną rolę również przy wyborze biskupów diecezjalnych. Dokonuje tego zgromadzenie wyborcze, w skład którego wchodzi między innymi: członkowie narodowego zgromadzenia kościelnego, zgromadzenia diecezjalnego tej diecezji, dla której wybierany jest biskup, przedstawiciel władzy państwowej oraz przewodniczący akademickich instytutów teologicznych. Członkowie zgromadzenia wyborczego biorą tu również udział w wyborze patriarchy.

W patriarchacie bułgarskim ważnymi organami mającymi wpływ na administrację Kościoła są:

1. Zgromadzenie duchowno-świeckie obdarzone władzą ustawodawczą. Upoważnione jest ono do podejmowania ważnych decyzji, w pewnych wypadkach nawet do zmiany konstytucji Kościoła bułgarskiego. Ono wybiera członków Najwyższej Rady Kościoła. Do tego zgromadzenia poza biskupami i innymi duchownymi wchodzi po 4 laików z każdej diecezji oraz z innych różnych tytułów pewna dodatkowa liczba świeckich.
2. Patriarchalne zgromadzenie duchowno-świeckie dokonujące wyboru nowego patriarchy. Obok biskupów i innych osób duchownych wchodzi tu po 4 osoby świeckie z każdej diecezji (jedynie z diecezji sofijskiej 8) oraz po jednym przedstawicielu: Narodowej Rady Frontu Patriotycznego, Najwyższego Sądu, Bułgarskiej Akademii Nauk oraz Urzędu do Spraw Religii. Członkowie tego Zgromadzenia wybierają patriarchę spośród 3 kandydatów przedstawionych przez Święty Synod Biskupów.
3. Najwyższa Rada Kościelna przy Świętym Synodzie Biskupów. Jest to najwyższy organ do ogólnych spraw ekonomicznych, w skład którego wchodzi 2 laików i 2 duchownych działających pod przewodnictwem patriarchy.

Metropolita Paulos Gregorius z Indii naświetlił sprawę prawnej pozycji laikatu w ortodoksyjnym Kościele syryjskim Malankaresów na Malabarze. Podkreślił on tu mocno, iż z racji otrzymania chrztu i bierzmowania oraz wiary w Jezusa Chrystusa świeccy mają uprawnienia do pełnienia posługi profetycznej, kapłańskiej i pasterskiej. Przy wyjaśnianiu tych uprawnień prelegent wskazał, w jakich organach administracji kościelnej laicy mają brać udział i jaki mają wpływ na wybór duszpasterzy parafialnych, biskupów, patriarchów i administrację majątkiem kościelnym.

Aop Tiran Nersoyan z Nowego Jorku przedstawił omawiany tu problem w Kościele ormiańskim. W dłuższym wywodzie historycznym wskazał, że w początkowym okresie istnienia tego Kościoła ścisły związek państwa z Kościołem przyczynił się w dużym stopniu do udziału świeckich w różnych organach administracji kościelnej. Dość wcześnie świeccy brali udział w synodach i radach kościelnych, w dokonywaniu wyborów na różne stanowiska kościelne nie wyłączając biskupów i patriarchów oraz w zarządzie majątkiem kościelnym. W pewnych okresach na obsadę biskupów i patriarchów mieli wpływ nawet władcy niechrześcijańscy. Obecnie wpływ świeckich w tych dziedzinach zależy od tego, w granicach jakiego państwa Ormianie się znajdują. Zawsze jednak świeccy w jakimś stopniu partycypują w administracji kościelnej. Prelegent stwierdza ogólnie, iż w tym Kościele we wschodniej Armenii czynnikiem dominującym są duchowni, w zachodniej zaś jest przewaga świeckich.

Wreszcie Adel Azer Bastawros z Aleksandrii przedstawił organizację i historię patriarchalnej rady świeckich ortodoksyjnego Kościoła koptyjskiego w Egipcie, zwanej Maglis Milli. Podkreślając jej wielkie znaczenie we wspólnocie kościelnej wskazał, iż zadaniem tej rady jest troska o sprawy finansowe Kościoła, należyta administracja majątku kościelnego, troska o szkolnictwo wyznaniowe oraz akcję dobroczynną. Przez swoich delegatów bierze ona również udział w wyborze nowego patriarchy. Członkowie rady w liczbie 24, wybierani na okres 5 lat, wyłącznie spośród laikatu, przypadające jej zdaniem pełnią pod kierunkiem patriarchy.

Po każdym z omówionych referatów miała miejsce ożywiona dyskusja, niekiedy długotrwała, w czasie której naświetlano wiele problemów wiążących się z poruszonym tematem. W sprawach kontrowersyjnych wypowiedziano się odważnie, zawsze jednak z poszanowaniem obcych poglądów.

W trzecim dniu obrad kongresowych odbyło się walne zebranie członków Stowarzyszenia, na którym przez aklamację ponownie wybrano dotychczasowy Zarząd z prof. drem Plöchlem na czele.

Na zakończenie Kongresu miało miejsce w bazylice San Vitalis nabożeństwo ekumeniczne z udziałem uczestników Kongresu i licznie przybyłych wiernych.

Należy wreszcie podkreślić niezwykle życzliwy stosunek społeczeństwa i władz cywilnych Rawenny do uczestników Kongresu. Wyrazem tego było zorganizowanie 3 koncertów w Teatrze Alighieri dla uczestników Kongresu oraz spotkanie z przedstawicielami władz cywilnych w ratuszu i siedzibie władzy prowincji.